

GÜZEL, EKREM (2022), *SANATÇININ ROMANI: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANINDA SANAT VE SANATÇI*, KONYA: ÇİZGİ KİTABEVİ YAYINLARI, 336 s., ISBN: 978-605-196-923-7

Saliha TUNÇ

Araştırma Görevlisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Research Asistant, Recep Tayyip Erdogan University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Turkish and Literature

saliha.tunc@erdogan.edu.tr

 0000-0002-4859-3349

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi-Journal of Turkish Language and Literature
TÜRKDED-6, Haziran-June 2023 Rize

Makale Türü-*Article Types* : Araştırma Makalesi-Research Article

Geliş Tarihi-*Received Date* : 02.06.2023

Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 15.06.2023

Sayfa-*Pages*: 111-114.

Atıf/Citation: Tuunç, Saliha (2023). “Güzel, Ekrem (2022), Sanatçının Romani: Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Sanat ve Sanatçı, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 336 S., Isbn: 978-605-196-923-7.”, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 4/1: 111-114.

GÜZEL, EKREM (2022), *SANATÇININ ROMANI: CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ROMANINDA SANAT VE SANATÇI*, KONYA: ÇİZGİ KİTABEVİ YAYINLARI, 336 s., ISBN: 978-605-196-923-7

Arş. Gör. Saliha TUNÇ*

Türk romanı, Türk modernleşmesi başta olmak üzere üstlendiği rolden dolayı daha çok siyasi ve sosyal bağlamda ele alınmıştır. Ne var ki günümüzde sanatın özerk bir alan olarak görülmesiyle birlikte sanat ve sanatçı üzerine katlanan metinler çoğalmış ve bu da yeni bakış açıları gerektirmiştir. Bu anlamda romanın sanata bir zemin olmasını önemli bir konu olarak durmaktadır. Sanat ve sanatçı üzerine eğilen metinlerin çoğalması ile birlikte bu

bağlamda çalışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Ekrem Güzel'in *Sanatçının Romani: Cumhuriyet Döneminde Sanat ve Sanatçı* isimli eseri de bu bağlamda Türk romanında sanat ve sanatçıyı ele almaktadır. Batı edebiyatlarında "Künstlerroman", "artist novel" olarak da bilinen sanatçı romanları üzerine durmaktadır. Bunu yaparken de sanatçı romanlarını, yalnızca sanatçının bir olgunlaşma (Bildungs) yaşaması anlamında değil; sanatçının yaratıcılığı ve eseriyle olan münasebeti başta olmak üzere daha geniş bir şekilde incelemektedir.

"Künstlerroman" terimiyle tanımlanan "Sanatçı Romani", ana karakteri herhangi bir sanat dalına ilgisi, eğilimi olan bir sanatçının gelişimini ele alan roman türüdür. "Künstlerroman", romantizm hareketinin başlangıcını kapsayan XVIII yüzyıl sonunda ve XIX. yüzyıl başlarında Almanya'da ön plana çıkar. Romantizmin etkisiyle birlikte sanatkarın dehasının yüceltildiği ve sanatçının ayrıcalıklı bir figür olarak toplumda ve edebiyatta kendine yer bulduğu bu dönemde "Künstlerroman" türü, konusu ve karakterleri

itibarıyla bu duyarlılığı yansıtır (Cuddon 1999: 446). Sanatçının gelişimi, kendini sanatla ifade edişi ve yaratma sürecini; benliğinin inşasında sanatın rolü, sanat çevresi vb. gibi hususları kurmaca düzlemde ele alan "Künstlerroman" kurgusal karakterler vasıtasıyla benliğin keşfi için bir araç olması itibarı ile "Bildungsroman" ve "Zeitroman" türleri ile benzeşim gösterir (Caterston 1997: 87). Künstlerroman, sanatçının olgunlaşması ve oluşumunu işlemesi bakımından Bildungsroman türünün bir alt türü olarak kabul edilir.

Batı Edebiyatında; Goethe, Honoré de Balzac, Emile Zola, Hermann Hesse, Tieck, Edard Morike, Franz Grillparzer, Gottfried Keller, Jakob Waasermann, Thomas Mann, James Joyce, Oscar Wilde gibi bir yazar tarafından numuneleri verilen "Künstlerroman"ın Tanzimat'tan günümüze modern Türk edebiyatındaki örnekleri; Ahmet Midhat Efendi, Halid Ziya Uşaklıgil, Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa, Halide Edip Adivar, Mustafa Şekip, Güney Dal, Mehmed Niyazi, Selim İleri, Orhan Pamuk, Selçuk Orhan ve İskender Pala gibi

* Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı saliha.tunc@erdogan.edu.tr

birçok yazar tarafından kaleme alınmıştır. Ekrem Güzel'in Cumhuriyet Dönemi Türk romanında sanatçının oluşum ve gelişimi, sanat ve sanatçı bağlamında eser ile yaratıcılık ilişkisi, sanat ve sanatçının sanat eksenindeki iç ve dış unsurlarla münasebeti çevresinde kaleme aldığı kapsamlı ve nitelikli akademik araştırmalarının ürünü olan *Sanatçının Romanı: Türk Romanında Sanat ve Sanatçı*, Yeni Türk Edebiyatı alanında "Kunstlerroman" türündeki eserlerin incelenmesi açısından literatürdeki önemli bir eksikliği tamamlayıcı mahiyettedir. Araştırmacılar tarafından modern Türk romanının ağırlıklı olarak tarihî ve toplumsal yönleriyle ele alındığını ifade eden Güzel, yakın dönemde yapılan çalışmaların katkılarını da vurgulayarak sanat ve sanatçı merkezli romanların incelenmesinin Türk romanı tarihindeki önemini belirtir.

Çalışmanın "Giriş" bölümünde sanatçı romanları "Sanatçının Oluşumuna Doğru" ve "Sanatçının Oluşumu" başlıkları altında ele alınır. Sanatçı romanları "Bildungsroman" türü içinde, sanat ve sanatçıyı ele alması bakımından dar bir anlamı ifade eder. *Sanatçının Romanı: Türk Romanında Sanat ve Sanatçı* adlı çalışmada ise sanatçı romanlarını geniş bir perspektifle ele alınmıştır. "Sanatçının Oluşumuna Doğru" alt başlığında "Bildungsroman" ve "Kunstlerroman" türlerinin kavramsal ve teorik açıklamalarına, Batı edebiyatından inkişaf eden bu türlerin örneklerine yer verilir. Sanat ve sanatçı romanlarının kurgu unsurlarının anlaşılması, kavramın ayrıntılı tanımının literatüre katkı sağlanması bakımından önemlidir. Ekrem Güzel, Almanca bir terim olan ve ilk örneği Alman edebiyatında görülen "Bildungsroman"ın ilk örneklerinin aslında Dünya edebiyatında daha erken dönemlerde mevcut olduğunu vurgulayarak Şeyh Galip'in *Hüsn ü Aşk* mesnevisini örnek olarak verir; Türk ve Dünya edebiyatlarında türün ilk numunelerinin tespiti açısından önemli bir bakış açısı sunar.

Kitabın "Sanatçının Oluşumu" alt başlığında ise doğuşundan itibaren toplum ve birey meselelerine eğilen roman türünün temel konusunun son yüzyılda giderek kendine yöneldiğine; roman içeriklerinin sanat ve sanatçı merkezinde geliştiğine dikkat çekilir. Sanatçının fiziksel ve zihinsel olgunlaşmasını, toplumla ilişkisini ve sanat ile ilgili meseleleri ihtiva eden bir tür olan "Kunstlerroman" / "Sanatçı romanı" da bu eğilimin bir sonucu olarak Batı ve Türk edebiyatında yoğunluk kazanır. Sanatçı romanlarının sanatkârın yaşamının gelişim çizgisini verme zorunluluğu taşımadığını vurgulayan Güzel, klasik yapıda gelişim çizgisi dikkate alınsa da modernist eserlerde sanatkârın yaşamının bir kesit olarak yansıtılabildiğini ve bu bağlamda sanatçı romanlarında gelişim çizgisinin temel ölçüt olarak değerlendirilmemesinin türün yapısal bir zorunluluğunu olduğunu vurgular. Geniş anlamıyla sanat ve sanatçıyı esas alan roman metinlerinin sanatçı romanı olarak değerlendirilmesinin mümkün olduğunu ifade eden Güzel'e göre sanatçı romanları, sanatkârın gelişimini ele alan "Kunstlerroman"lardan konu ve çerçeve bağlamında daha kapsamlı metinlerdir. Nitekim sanatçı romanları; sanatçının oluşumunu, gelişimini, sanatın ve sanatçının ne olduğu sorunsalını, yaratıcılığı, sanatçı ve eser ilişkisini, sanatçının içsel yolculuğunu ele alan, psikolojik derinliğe sahip metinlerdir. Bu bağlamda Güzel'in de çalışmasının temelini sanatçı romanlarının sunduğu geniş perspektifle oluşturduğu görülür.

Çalışmanın "Türk Romanında Sanatçının Oluşumu ve Tezahürleri" bölümünde sanatçı romanlarında bireyin oluşumunun, gelişiminin, dönüşümünün, eğitiminin ve toplum karşısında konumlanışının yansımaları Batı ve Türk edebiyatı eserleri bağlamında ele alınır. Güzel, ele aldığı romanlarda sanatkârın ve sanatın oluşumunu/gelişimini bağlı bulunduğu toplumsal şartlar, mizaç, ruh dünyaları, mensup olunan çevre vb. gibi pek çok etkenle açıklar. Çalışmanın bu bölümünde Türk edebiyatında Halid Ziya Uşaklıgil'in *Mai ve Siyah*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur*, Tarık Buğra'nın *İbiş'in Rüyası*, Selim İleri'nin *Saz Caz Düğün Varyete*,

Peride Celal'in *Kurtlar* ve Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* adlı romanları sanatçının oluşumu ve gelişimi açısından kapsamlı bir bakış açısıyla incelenmiştir. Bireyin bir sanatçı kişiliğe ve topluma bir tür uzlaşma sağlamış özneye dönüşümüne ayna tutulur.

“Sanatçı ve Eseri” bölümünde ideal bir şaheser yaratma arzusu taşıyan sanatkarın romanlara yansımaları Batı ve Türk edebiyatından örneklerle ele alınmıştır. Romanlarda, bir sanat eseri meydana getirme amacıyla deneyimlenen tutku, hırs, fedakârlık, tükeniş, imkânsız arzulama gibi psikolojik durumların ele alındığı bu bölümde, kendini sanata adanmış sanatkarın eseriyle olan ilişkisi ön plandadır. Türk romanında sanatçının eseri ile olan ilişkisi; çevre, dönem, şartlar, psikoloji ve insani ilişkiler ile duygular çevresinde ele alınır. Sanatkarın eserini meydana getirmek için yaşadığı trajedi hem ruhsal hem de fiziksel olarak ön plana çıkar. Ayrıca sanat ve sanat eseri üzerine düşünme de bu romanlarda dikkati çeken önemli bir husustur. *Mai ve Siyah*'ta Ahmet Cemil, *Roman*'da yazar-anlatıcı, *Son Eseri*'de Feridun Hikmet ve Kâmuran, *Huzur*'da Mümtaz, *Ölünceye Kadar Seninim*'de Süha Rikkat, *Cemil Şevket Bey*, *Aynalı Dolaba İki El Revolver*'de Cemil Şevket, *Yaşadınız Öldünüz*, *Bir Anlam Olmalı Bunun*'da Ahmet Hamdi Tanpınar, *Kedi ve Ölüm*'de Zahit İloğlu, *Kurtlar*'da yazar-anlatıcı, *Benim Adım Kırmızı*'da Zeytin, Leylek, Zarif ve Kelebek mahlaslı nakkaşlar, *Kılları Yolunmuş Maymun*'da İbrahim Yaprak, *Ateş Denizi*'nde Galip Tahiroğlu, *Dâhiler ve Deliler*'de Maksut Çamur, *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk*'ta kendilerini sanatlarına adanarak görme yetilerini kaybeden nakkaşlar, *Müderres ve Virtüöz*'de ise Franz Liszt sanatçı ve sanat/ sanat eseri ile ilişkileri bağlamında ele alınmıştır. Böylelikle sanatçının yaratma çabası, aynı zamanda onun eseriyle olan ilişkisi bağlamında da işlenmiştir.

“Sanatçı ve Sanatsal Yaratma” bölümünde yaratıcılık, ilham ve eserin meydana getiriliş sürecinde sanatçının deneyimlerinin romana yansımaları, ele alınmıştır. *Mai ve Siyah*'ta yaratma endişesi; *Son Eseri*'de ilham ve sanatsal yaratıcılıkla ilgili meseleler incelenmiştir. *Bir Tereddüdün Romanı*'nda sanatın niteliği, eser-okur ve yazar-okur ilişkisi; *Ölünceye Kadar Seninim*'de romantik sanat, sanatkarın nitelikleri ve sanatsal yaratıcılığın özellikleri çeşitli açılardan verilmiştir. *Kafes*'te sanatsal anlam yüklenen çeviri faaliyeti; *Saz Caz Düğün Varyete*'de sanatın neliği, yazar-yaratıcılık, eser-yazar ve sanat-gerçeklik ilişkisi; *Kurtlar*'da, *Ateş Denizi*'nde, *Şairin Romanı*'nda ve *Müderres ve Virtüöz*'de sanatsal yaratım endişesi ele alınmıştır. *Kara Kitap*'ta yaratıcılık, etkilenme ve sanat eserinin özgünlüğü; *Benim Adım Kırmızı*'da sanat eseri bağlamında orijinallik, taklit, gelenek, üslup vb. hususlar; *Kılları Yolunmuş Maymun*'da yaratma süreci açısından incelenmiştir. *Dâhiler ve Deliler*'de sanat-şahsiyet ilişkisi ve yaratma süreci; *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk*'ta eser-sanatkar ilişkisi ve sanat hakkında görüşler ön plana çıkar.

“Romana Yansıyan Sanatsal Meseleler” bölümünde ise sanatçı romanlar “Sanat ve Estetizm”, “Sanat ve Etkilenme”, “Sanat ve Popülerlik”, “Sanat Eseri ve Okur”, “Sanat ve Gelenek”, “Sanat ve İktidar” başlıkları altında ele alınmıştır. Güzel, dar bir kapsamı (oluşum ve gelişim) ifade eden “Kunstlerroman” incelemelerinden farklı olarak sanatçı romanlarını sanatın özerkliği, iç ve dış unsurlarla münasebeti bağlamında ele alır. Sanatkar ve sanat ilişkisinin yanı sıra; düşünce, kavram veya vücuda getirilmiş bir eser olarak salt kendi varlığıyla romanlara yansıyan sanat, kurgusal karakterlerin dünyasında geliştirici, dönüştürücü, büyüleyici, yıkıcı veya yüceltici etkileriyle ön plana çıkar.

Sonuç olarak *Sanatçının Romanı: Cumhuriyet Döneminde Sanat ve Sanatçı* kitabı, sanatkarın kendi etkinliği ve yaratıcılığı üzerine eğilmesi bakımından dikkatleri sanat ve sanatçıya çevirir. Böylelikle sanatçının kendisini ve yaptığı etkinliği anlamasının romanda estetik bir endişeye dönüşmesinin iz düşümünü verir. Yaratıcı bir bireye dönüşmek başta olmak üzere sanatçının yaratıcılığı ve eseri ile olan ilişkisinin kurmacaya yansımalarını gözler önüne

serer. Bir sanat eserinin oluşmasındaki amilleri ve çevresel koşulları, sanatçının iç dünyasını da hesaba katarak anlatmaya çalışır. Sanat eserini siyasi ve sosyal bağlamda işlenmesinin yanında sanatçının kendi üzerine katlanması açısından da ele alınmasının gerekli olduğunu gösterir. Sanatçı romanlarının roman türünün alt kategorilerinden biri olarak incelenebileceğini ortaya koyar. Neticede bu tarz çalışmalara daha fazla ihtiyaç olduğuna dair bir kanaat uyandırır.

Kaynakça

- Caterson, S. J. (1997), "Joyce, the Künstlerroman and Minor Literature: Francis Stuart's *Black List, Section H*", *Irish University Review*, Vol. 27/1: 87-97.
- Cuddon, J. A. (1999), "Künstlerroman", *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*, London: Penguin Books.
- Güzel, E. (2022), *Sanatçının Romanı: Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Sanat ve Sanatçı*, Konya: Çizgi Kitabevi.